

NACZYNIĆ (83) *vb pf*

a jasne.

inf naczynić (6). \diamond *fut* 2 sg naczynisz (1). \diamond 3 sg naczyni (2). \diamond 1 pl naczynimy (2). \diamond 2 pl naczynicie (1). \diamond 3 pl naczynią (2). \diamond *praet* 1 sg m -em naczynił (1). \diamond 2 sg m naczyniłeś, -eś naczynił (2). *f* -ś naczyniła (1). \diamond 3 sg m naczynił (23), jest naczynił (1) *LibMal. f* naczyniła (1). *n* naczyniło (1). \diamond 2 pl m pers naczyniliście, -ście naczynili (5). \diamond 3 pl m pers naczynili (16). *m an* naczynili [ptacy] (1). \diamond *plusq* 3 sg m naczynił był (1). \diamond 3 pl m pers byli naczynili (1). \diamond *imp* 2 sg naczyń (1). \diamond 1 pl naczyńmy (1). \diamond *impers praet* naczyni(o)no (1). \diamond *con* by naczyni(o)no (1). \diamond *part praet act* naczyniwszy (11).

Sł stp notuje, *Cn brak*, *Linde XVI i XVIII – XIX w.*

Uczynić wiele (z subiektywnym podkreśleniem wielości):

1. *Sporządzić, wytworzyć wiele; facere Vulg, PolAnt; agere PolAnt* [czego (pl a. coll, a. sg rzeczownika bezpostaciowego) a. wiele czego] (47) : *FalZioł* V 33v; Naczynił theż w Ierufálem rozmáitých ítrzelb á przypraw ná obronę [*Et fecit ... machinas*] *Leop* 2.Par 26/15, *Ex* 36/18, 2.Par 7/6, *Dan* 14/26; Tedy mowili miedzy sobą/ Naczyńmy cegły [*Venite, faciamus lateres*] y wypalmy ią w ogniu. *BibRadz Gen* 11/3; Gdy tedy Midás Krol naczynił złotá dofyć/ chciał ieść/ tedy czego sie dotknął ná ítole/ sítáło sie wżytko złotem. *BielKron* 26; *SienLek* 190v; *RejZwierc* 202v, 242; wedle dobroći ziemie íwey náftáwiáli (*marg*) Nádobrzyli/ to ieft/ dobrze nádziááli/ rozumiey/ wiele naczynili. (–) obrazow. *BudBib Os* 10/1.

naczynić z czego (7): *Leop Ez* 27/6; Naczynicie też naczynia s czyłtego złotá rozmáitým dzyálem/ to ieft/ kuflikow. *BielKron* 33; *BudBib Ez* 4/9; íkarány ieft plufkwámi ímrodliwymi/ ktorých z prochu Moyżefz naczynił/ y puścił ie po wżytkim krolestwie *SkarŻyw* 480; *MWilKHist* C2, C2v; *StryjKron* 161.

naczynić komu [zawsze: sobie] (3): Item Powyada yíz v pana Mokronofkiego fluzącz klyuczi zliodzyeifkych ísobyte yeftł Naczynił *LibMal* 1551/159; *Leop Ez* 27/6; Ty lepak nábierz íobie plńenice/ y ięczmieniá/ y bobu/ y íoczewice/ y iágieł/ y wyki/ [...] y naczyniłz íobie z nich chlebá wedle dni *BudBib Ez* 4/9.

W charakterystycznych połączeniach: naczynić cegły, chleba, gałek, iglic, kluczy, kołaczkow, ławek (2), *maści* (2), *naczynia, obrazow, piłuł, plackow, strzelb, zawojow, złota; naczynić dosyc, wiele* (2).

W przen [z czego] (3) : *RejPos* 218; poćiwy człowiek/ gdy obaczy tę chorobę pirwżego wzrufzenia w íobie/ o wnet nie miefzkáiąc co narychley z onymi íyropki wdzięcznemi do niey/ naczyniwszy ich s cnoty/ z rozumu/ á z roftropnego uważenia *RejZwierc* 73v; Toć íą te trzáłki ktorých Luther y zwoleⁿniey iego naczynili/ z Artykułow powfzechney wiáry chrześcijańłkiey *ReszPrz* 91.

a. *O bałwanach, figurach bogów; facere Vulg* (5) : *LubPs* aa; Y przyięłście przybytek bałwáná Molochá/ y gwiazdy Bogá wáłłfego Remfám/ y figury ktorýchecie naczynili/ á byście modłę im czynili *Leop Act* 7/43, 3.*Reg* 21/26.

naczynić komu (2): A gdzie íą bogowie twoi ktorých naczyniłeś íobie? niech wftána/ owo cie zbawią czáfu złego twego *BudBib Ier* 2/28; *SkarKazSej* 685a.

a. *O osobach, urzędach, stanowiskach; facere Vulg, PolAnt* [kogo] (20) : Ptacy sie niegdy zlećieli/ A wáłny íyem o to mieli: By rzecz ípolná opátrzyli/ Pánów więcey naczynili. Bowiem pry trudno może

być/ By orzeł mógł wżytki rządzić *BierEz* P2; y naczynił [*Manasses*] wieścizkow [*et fecit pythones*]/ y zámnożył ie áby iedno czynił źle przed Pánem *Leop* 4.Reg 21/6; *GrzegRóżn* E; *CzechEp* 173; Siłác więc ieden Mecoenas naczyni Maronow/ Nie szczędząc íwych zagonow. *KlonŻal* C2; ma consilia pacis et belli wręku, ma opes, ma clientelas, ktorychescie mu wń nie wiem iesli bacznie y naczynili y nabogacili *ActReg* 117; *WujNT Luc* 16 arg.

naczynić z kogo (5): Ieroboám [...] naczynił kapłanow báltwánłkich z nápodleyśłego ludu [*fecit de novissimus populi sacerdotes excelsorum*] *Leop* 3.Reg 13/33; Bo kiedyby káždemu zárowno płacono/ Wierz mi síłaby dobrych/ ze złych naczyniono. *RejŻwierz* 111; *GrzegRóżn* Ev; *BudBib* 3.Reg 13/33; widziałem iá kofá Zydá, [...] Ktory wiele nędznikow naczynił z bogátych *KlonWor* 2v.

naczynić komu [w tym: sobie (6)] (8): *KrowObr* 167v, 186, 193; przewrotność ludzka/ [...] nam naczyniła Prokuratorow/ to iest/ iáwnyeh Práwá pópolitego fáłszerzow *OrzRozm* E2; *SkarJedn* 208 [2r.]; źefmy wedle Papieżá/ X. K. k woli Heretycy: iákich on łobie máło nie bez licžby naczynił/ z tych wżytkich/ ktorzy przed nim/ iáko Pan Chrifus przed kuśicielem/ vpádác niechcá *CzechEp* 14; Wyrzuciliście kápłany Boże/ łyny Aaronowe y Lewity/ y naczyniliście łobie kápłanow iáko inžy pogánie. *SkarKazSej* 685b.

W charakterystycznych połączeniach: naczynić kapłanow (4), *ofiarownikow, ojcow, panow, pasterzow, przycyńcow, przyjaciół, wieszczkow; naczynić bez liczby, więcej.*

2. *Stworzyć wiele ludzi lub zwierząt [czego (pl)]* (3) : Ná koniec dnia łzofłtego łtworzył z ziemie/ bełtye y nieme twarzy/ y to co łię iedno ruřza ná ziemi/ y naczynił zwierząt rozmáitych *SkarŻyw* 259, 259.

naczynić z czego (1): Máłoli było kámienia z ktorego łobie Pan Bog łynow Abráhámowych naczynił/ y lud łobie ku czći łwoiey łtworzyć mógł y záwždy może? *SkarŻyw* 26.

3. *Zbudować, założyć wiele; construere Mącz; facere Vulg [czego (pl)]* (9) : Naczynił teřz Krol Sálomon okrętow w Afyon Gáber *Leop* 3.Reg 9/26, 4.Reg 21/3, 2.Par 20/36 [2r.]; Hiřzpani [...] ziemię ku żywności godną wczynili/ y domow naczynili *BielKron* 448v; naczyniwłzy łzańcow łtrzeláią ku Zamku ábo Miáłtu *BielSpr* 55.

naczynić komu [w tym: sobie (1)] (2): *BielKron* 79; Nidos gallinarum construere, Gniazd naczynie kokofzóm. *Mącz* 422d.

W charakterystycznych połączeniach: naczynić domow, gajow, gniazd kokoszom, ogrodow, okrętow (3), *sadow, szańcow, winnic.*

W przen [komu] (1) : Mnie opuścili łtudnią wody żywey/ á náczynili łobie rozefchłtych y rozmáitych łtudzianek/ ktore wody zátrzymác niemogá *KrowObr* 73v.

4. *Ustanowić, wymyślić wiele; conserere Mącz [czego]* (14) : Stąd czy vrořli owi fáłziwe á wymyřłne odpuřty/ ktorych dzys pelen łwiat/ kxięža wpapieřtwie naczynili *SeklKat* x3; *MurzNT* 56; *BielKron* 206; *Mącz* 387a; Ztądže to mamy/ że ták wiele praw y vřtaw naczyniono [*ut tot leges, tot constituta sint*]/ iż żadnego dowćip áni pámięć nieřprořta ku poięciu wżytkich. *ModrzBaz* 97; *SkarŻyw* 87; *CzechEp* [380]; *WerGośc* 217.

naczynić komu [w tym: sobie (5)] (6): *SeklKat* F4, Y4v; Drudzy [...] nawymyřłali niezliczonych Báltwánow które zwali bogami i naczynili ięm rozlicznych chřál *MurzNT* 73; *WujJud* 173v;

CzechRozm 8v; odstąpili od iednego kápánftwá/ y iednego ołtarzá/ y náczyнили łobie tyle wiar ile miaft/y tyle bogow ile miftrzew. *SkarKaz* 40a.

W przeciwstawieniu: »odrzuć ... naczyńić« (1): Przetoście też z terminow prawdy/ y od rzeczy łáme y odpádli łtäre terminy odrzuciłwzy/ á nowych łobie terminow náczyńiwzy. *WujJud* 173v.

W charakterystycznych połączeniach: naczyńić *antyfon, bogow* (2), *chwał, dziwowisk, nauk, praw* (2), *statutow, świąt* (2), *terminow, ustaw, wiar* (2); *naczyńić dosyć, nie wiedzieć co [= bardzo duzo], wiele* (3).

5. Spowodować wiele [czego (pl) a. wiele czego] (8) : *RejZwierz* 42v; Nuż też páni łáfkáwa domowa ázáfz też z drugiey łtrony nie może bez wielkiey pracej á nápoły s krotofilą nadobnych pożyteczkow náczyńić? *RejZwierz* 109; *ModrzBaz* 102v; Diuifiiéy onéy práwá Célárłkiégo [...] złé wyrozumiéńie náczyńiło zámieszánia y zátрудnienia w náłznych práwiéł Authoróm śiła. *SarnStat* 1307.

naczyńić czym (1): DEMołtenes Philozoph/ ten łwemi wywody/ Náczyńił był w Athenach/ rołterkow y łzkody. *RejZwierz* 36v.

W charakterystycznych połączeniach: naczyńić *krzywd, pożyteczkow, rosterkow, szkody* (2), *zamieszania, zatrudnienia*.

Zwrot: »wiele złégo naczyńić« [*зык zmienny*] (3): *BielKron* 109; A ták tu day łobie policzek złołniku/ co náczyńiwzy wiele złégo biegáfz po kołcielech *RejAp* 154; [*Konstantyn Piąty Kopronim*] Grecyą Heretyctwem zaráził/ y wiele złégo w kołciele Bożym náczyńił *SkarJedn* 209.

6. O oddawaniu stolca (2) :

Zwrot: »[w co komu] złé naczyńić« (1): Błazen co w bot panu złe náczyńił. *RejFig* B.

W przen (1) : We krwi twey ktorás (*marg*) To iefł/ ty Ierzolimó. (–) wylála przełtápilás/ á łáyny twemi ktorycheś náczyńiła [*quae fecisti*] vmazálaś lię *BudBib Ez* 22/4.

Synonimy: **1.**, **2.** *nadziałać, nagotować*; **3.** *nabudować, nadziałać*; **5.** *sprawić*.

Formacje współrdzenne cf CZYNIĆ.

Cf NACZYNIONY